УДК 338.48

JEL classification: Z32, P28, J21

Тетяна ГАКАЛ

здобувач,
Херсонський державний аграрний
університет, Україна
E-mail : gakaltanya@gmail.com

© Тетяна Гакал, 2019

Отримано: 06.12.2019 р.
Прорецензовано: 20.12.2019 р.
Рекомендовано до друку: 23.12.2019 р.
Опубліковано: 27.12.2019 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Тетяна Гакал (Україна)

СТРАТЕГІЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Анотація

Формування саме стратегії розвитку сільського зеленого туризму та його інфраструктури є важливою умовою створення привабливого інвестиційного клімату у даній сфері, формування мотивації для сільських жителів. Метою статті є дослідження основних аспектів побудови стратегії інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму в сучасних умовах. Результати аналізу наведених стратегічних напрямків розбудови туристичної інфраструктури свідчить про те, що незначна частина Стратегії відводиться обґрунтуванню майбутніх дій держави для підтримки та розвитку сільського зеленого туризму. У статті представлено модель розвитку локальної інфраструктури сільського зеленого туризму. Сільський туризм виступає важливим чинником розвитку та активізації розвитку депресивних районів сільської місцевості та наповненості місцевих бюджетів. Активізація внутрішніх туристичних потоків може зменшити рівень безробіття, підняти рівень регіональної економіки, покращити рівень життя місцевого населення та зменшити дисбаланс між міським та сільським життям. Проте зростання сільського туризму також може мати негативні наслідки для сільської місцевості, особливо для довкілля. Посилення туристичної діяльності в сільській місцевості спричиняє все більшу небезпеку забруднення повітря, води та землі через будівництво туристичної інфраструктури та споруд, а також збитків від туристичних операцій, які задовольняють потреби туристів.

Гакал Т. Стратегія інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2019. Том 29. № 4. С. 138-145.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2019.04.138>

Ключові слова: інфраструктурне забезпечення; зелений туризм; стратегія; комплексний розвиток територій.

Tetiana Gakal (Ukraine)

UDC 338.48

JEL classification: Z32, P28, J21

Tetiana GAKAL

PhD student,

Kherson State Agricultural University, Ukraine

E-mail: gakaltanya@gmail.com

© Tetiana Gakal, 2019

Received: 06.12.2019

Revised: 20.12.2019

Accepted: 23.12.2019

Online publication date: 27.12.2019

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

STRATEGY OF INFRASTRUCTURE SUPPORT OF RURAL GREEN TOURISM ENTERPRISES

Abstract

The formation of a strategy for the development of rural green tourism and its infrastructure is an important condition for creating an attractive investment climate in this area, the formation of motivation for rural residents. The purpose of the article is to study the main aspects of building a strategy for infrastructure support of rural green tourism enterprises in modern conditions.

The results of the analysis of the given strategic directions of development of tourist infrastructure show that a small part of the Strategy is devoted to substantiation of future actions of the state for support and development of rural green tourism. The article presents a model of development of local infrastructure of rural green tourism. Rural tourism is an important factor in the development and intensification of depressed areas of rural areas and the fullness of local budgets. Increased domestic tourist flows can reduce unemployment, raise the regional economy, improve the living standards of local people and reduce the imbalance between urban and rural life. However, the growth of rural tourism can also have negative consequences for rural areas, especially for the environment. Increased tourism in rural areas poses an increasing risk of air, water and land pollution through the construction of tourism infrastructure and facilities, as well as losses from tourism operations that meet the needs of tourists.

Gakal, T. (2019). Strategy of infrastructure support of rural green tourism enterprises. *Economic analysis*, 29 (4), 138-145.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2019.04.138>

Keywords: infrastructure support; green tourism; strategy; integrated development of territories.

Вступ

Розвиток сфери сільського зеленого туризму та інфраструктури, яка б сприяла її активному функціонуванню, безпосередньо пов'язані з створенням сприятливого клімату для ведення бізнесу у цій галузі. Саме приватний капітал за підтримки держави може забезпечити розбудову інфраструктурних об'єктів в селі та розвивати відповідний вид туризму. Проте, такий розвиток вимагає зваженого, цілеспрямованого та цілісного підходу для забезпечення ефективності впроваджуваних заходів.

Зазначимо, що формування саме стратегії розвитку сільського зеленого туризму та його інфраструктури є важливою умовою створення привабливого інвестиційного клімату у даній сфері, формування мотивації, насамперед, для сільських жителів створювати нові суб'єкти господарювання. Забезпечення розвитку даної галузі залежить не лише від економічних умов ведення бізнесу, але вимагає проведення заходів з формування підприємницьких здібностей у людей, які бізнесом ніколи не займалися, надання їм необхідних знань та інформації про особливості ведення господарської діяльності у сфері сільського зеленого туризму.

Деякі проблеми інфраструктурного забезпечення розвитку підприємств сільського зеленого туризму розглянуто в наукових працях Гнат'євої Т. М., Лівінського А. І., Ніколюк О. В., Гришової І. Ю., Кравчук А. О., Шабатури Т. С. та інших вчених [1-9]. Проте існує необхідність наукового обґрунтування державної підтримки сільського зеленого туризму та активізації внутрішніх туристичних потоків.

Мета статті

Мета статті – проаналізувати аспекти побудови стратегії інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму в сучасних умовах.

Виклад основних результатів дослідження

Зазначимо, на сьогодні в Україні поступово впроваджується Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Вона була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України ще у 2017 році. Метою реалізації такої Стратегії визначено формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє

підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі [1]. У межах стратегії визначено базові напрямки її реалізації. Серед них в окрему групу було виокремлено заходи, впровадження яких повинні сприяти розвитку туристичної інфраструктури. До їх переліку віднесено наступні:

1) забезпечення комплексного розвитку територій, зокрема створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури шляхом:

- проведення моніторингу інвестиційних пропозицій щодо розбудови туристичної інфраструктури у регіонах;
- підготовки каталогу інвестиційних проектів у сфері туризму та курортів для представлення потенційним вітчизняним та іноземним інвесторам;
- участі інвестиційних проектів у сфері туризму та курортів у міжнародних ярмарках інвестиційних проектів;
- визначення можливостей і потреби у формуванні туристичних та туристично-інформаційних центрів;

2) забезпечення доступності об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

3) забезпечення збалансованого використання природних лікувальних та рекреаційних ресурсів, збереження здатності природних комплексів до самовідтворення шляхом:

- регулювання інтенсивності туристичних потоків (антропогенних навантажень);
- створення Державного кадастру природних курортних територій та Державного кадастру природних лікувальних ресурсів;
- збору інформації та проведення аналізу стану використання природних туристичних і курортних ресурсів, удосконалення системи показників розрахунку обсягів туристичної та курортної діяльності;
- проведення державного моніторингу екологічного стану навколишнього природного середовища та природних лікувальних і рекреаційних ресурсів, фізичних факторів на курортах, туристичних територіях, у місцях відпочинку населення;

4) сприяння встановленню стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами шляхом впровадження проектного підходу до створення комплексного туристичного продукту [1].

Таким чином, аналіз наведених стратегічних напрямків розбудови туристичної інфраструктури засвідчує основний фокус державної підтримки, у першу чергу, на великих туристичних компаніях, підтримки реалізації ними нових бізнес-проектів.

Проте, незначна частина Стратегії відводиться обґрунтуванню майбутніх дій держави для підтримки та розвитку сільського зеленого туризму. Це обґрунтовує також актуальність даного питання, оскільки, як неодноразово зазначалося, без розвитку інфраструктури, забезпечити стабільне функціонування сфери сільського зеленого туризму вкрай складно. Зазначимо, що Стратегія, як концептуальний документ, що вміщує дії, процеси, очікувані результати є прерогативою не лише органів державної влади, але створюється також і регіональними органами, територіальними громадами. Це пов'язано з тим, що стратегія – карта перспективного розвитку окремого економічного суб'єкта, системи.

На наше переконання, локальні стратегії розвитку інфраструктури повинні також розроблятися і самими власниками бізнесу у сфері сільського зеленого туризму, оскільки розуміння подальших перспектив удосконалення власного бізнесу дає можливість спланувати його розвиток, визначити потенційні доходи та витрати на створення основних фондів. Модель формування відповідної стратегії у даній сфері представлено на рис. 1.

Використання окресленого на рис. 1 алгоритму розробки локальної інфраструктури сільського зеленого туризму дозволить визначити перспективні напрямки її довгострокового розвитку. На наше переконання, також доцільно констатувати особливості розробки саме локальної стратегії окресленого типу інфраструктури.

Локальна інфраструктура – це інфраструктура тієї місцевості, де знаходиться сам туристичний об'єкт, тобто сільська садиба. Ми пропонуємо застосовувати методику оцінки потенціалу розвитку такої інфраструктури. Для розробки її стратегії варто враховувати такі особливості:

- стратегія повинна мати довгостроковий характер;
- у межах стратегії можуть бути визначені окремі завдання щодо побудови нових, неіснуючих інфраструктурних об'єктів, впровадження яких дозволить значно розширити перелік туристичних послуг;
- стратегія повинна переглядатися та коригуватися залежно від темпів розвитку бізнесу, зміни макроекономічної ситуації в країні;
- у межах стратегії повинні чітко бути визначені ті завдання, впровадити які можливо самостійно власникам бізнесу, і ті, впровадження яких потребуватиме допомоги;

- стратегія розвитку інфраструктури повинна корелювати із функціонування інших видів господарської діяльності в регіоні;
- у стратегії важливо виділити показники, за якими буде проводитися аналіз щодо досягнення заходів, які визначені у стратегії.

В цілому, варто розуміти, що формування стратегії є важливою складовою побудови ефективної бізнес-моделі бізнесу, проте не є обов'язковою умовою початку ведення господарської діяльності у сфері сільського зеленого туризму. Варто розуміти, що основними підприємцями у цій сфері повинні бути сільські жителі, і доходи від даного виду туризму будуть додатковим джерелом надходжень до сімейного бюджету, а не основним, насамперед, на початкових етапах створення даного бізнесу.

Зазначимо, що диверсифікація при цьому відбувається і у межах як регіональних економічних систем, так і на рівні національної економіки загалом. Таким чином, сільський зелений туризм та розбудова його інфраструктури можуть позитивно впливати на окреслені процеси та продукувати тим самим, окрім соціальних, економічних, також ще синергетичні ефекти від свого розвитку. Розглянемо особливості їх формування більш детально.

Диверсифікація економіки сільських територій є важливим механізмом її успішного розвитку, досягненням економічної і соціальної ефективності. Поряд з проблемами монофункціональних міст у різних селах і сільських муніципальних районах також існує велика залежність від природного виду виробничої і господарської діяльності, яка робить всю економічну систему певних сіл і міст вкрай нестійкою. Але, на відміну від міст із єдиним містотвірним підприємством, село, як соціально-територіальна форма спільності людей, від початку створене за принципом виробничої спеціалізації.

Аграрна сфера завжди виконувала функції постачальника сільських ресурсів. Його економічна, соціальна, організаційна діяльність сформована таким чином, щоб село могло виконувати такі функції, як: виробництво сільськогосподарської сировини; підтримання екологічної рівноваги; постачання робочої сили для міст; збереження культурної спадщини тощо. У значній частині наукових досліджень, присвячених проблемам диверсифікації сільської економіки, особливе місце відводиться зеленому туризму, що припускає використання природних, культурних, історичних ресурсів села, для створення туристичного продукту, перевагами якого є його низька собівартість і доступність для широких верств населення.

Рис. 1. Алгоритм створення стратегії розвитку локальної інфраструктури сільського зеленого туризму

Джерело: складено авторкою на основі [3; 6]

Зауважимо, що існує чотири види синергізму:

1. Синергізм продажів – виявляється, коли бізнес-структура, реалізуючи декілька товарів, використовує одні і ті ж самі канали розподілу та збуту.

2. Оперативний синергізм – є результатом більш ефективного використання основних і оборотних коштів, робочої сили, розподілу накладних витрат і т. д.

3. Інвестиційний синергізм – цей вид синергізму є наслідком спільного використання виробничих потужностей, загальних запасів сировини, переносу витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) з одного продукту на інший, використання одного і того ж обладнання.

4. Синергізм менеджменту – ефект синергізму менеджменту виявляється в управлінні. Менеджери виявляють, що досвід і знання, накопичені раніше, можуть допомогти у вирішенні нових проблем, що виникають при виході бізнес-структур на нові ринки.

Розглянемо на прикладі сільського зеленого туризму як одного із напрямів диверсифікації дію чотирьох напрямків синергізму на економіку сільських територій. Сільський зелений туризм – відпочинок у сільській місцевості (в селах, хуторах, у зручних сільських будівлях, в агрооселях), в ході якого туристи деякий час ведуть сільський спосіб життя, знайомляться з місцевою культурою і місцевими традиціями, беруть участь у традиційній сільській праці (рис. 2).

На відміну від диверсифікації в бізнес-структурах, прийняте рішення розвитку несільськогосподарських видів діяльності й управління цим процесом неможливе без органів місцевого самоуправління. Роль структур муніципального управління на рівні району та поселень у розвитку диверсифікаційних можливостей сільських територій досить значна.

Також зазначимо, що стратегія розвитку бізнесу у сфері сільського зеленого туризму не є виключно складовою створення нового бізнес-плану для початку підприємницької діяльності. Окремі стратегії можуть також розвиватися вже діючими суб'єктами господарювання, які вже досягли певних результатів. Отже, можна виділити декілька

видів стратегій розвитку інфраструктури підприємств у сфері сільського зеленого туризму.

1. *Стратегія створення* – це стратегія, яку необхідно створювати на початковому етапі заснування відповідного бізнесу у сфері сільського зеленого туризму. Характерними складовими такої стратегії є:

- наявність певної сукупності інфраструктурних об'єктів з різним рівнем готовності для використання у туристичній діяльності;
- важливість усвідомленого вибору туристичних послуг, які підприємство може надавати якісно;
- правильна оцінка власного потенціалу, фінансової спроможності для використання їх у забезпеченні якісного надання відповідних туристичних послуг;
- напрямки взаємодії із територіальними громадами, можливо реалізація спільних проектів.

2. *Стратегія розвитку* – стратегія, яку варто розробляти для вже діючих підприємств у сфері сільського зеленого туризму. Нова стратегія може бути розроблена з урахуванням досягнення завдань попередньої стратегії, її формування також можливо обґрунтувати новими можливостями для розвитку бізнесу. Для даного виду стратегії притаманними є такі особливості:

- вже функціонуюча системи інфраструктурного забезпечення, яка використовується;
- розгляд можливості створення нових інфраструктурних об'єктів і, отже, збільшення туристичного потенціалу сільської території;
- важливість врахування необхідності модернізації та удосконалення інфраструктури, яка вже активно використовується;
- аналіз точок критичної інфраструктури, розвиток якої дозволить отримати максимальний ефект для стимулювання розвитку бізнесу у даній сфері та ін.

Таким чином, залежно від рівня функціонування окремих туристичних об'єктів у сфері сільського зеленого туризму, можливі декілька варіантів розробки їх стратегій подальшого розвитку. При цьому такі стратегії повинні мати довгостроковий і реалістичний характер з позиції досягнення визначених у їх межах завдань.

Рис. 2. Синергетичні ефекти від розвитку інфраструктури сільського зеленого туризму

Джерело: складено автором на основі [3; 4].

Висновки

Сільський туризм виступає важливим чинником розвитку та активізації розвитку депресивних районів сільської місцевості та наповненості місцевих бюджетів. Активізація внутрішніх туристичних потоків може зменшити рівень безробіття, підняти рівень регіональної економіки, покращити рівень життя місцевого населення та зменшити дисбаланс між міським та сільським життям. В цьому контексті вітчизняним підприємствам сільського зеленого туризму необхідно вивчати досвід розвинутих країн, де індустрія туризму приносить біля 10% доходів ВВП та державою застосовуються механізми та

інструменти активізації внутрішніх туристичних потоків, кластерного розвитку локальних областей, розробляються стратегії окремих напрямків інфраструктурного забезпечення туристичної індустрії: внутрішні авіап перевезення. Однак, зростання сільського туризму також може мати негативні наслідки для сільської місцевості, особливо для довкілля. Посилення туристичної діяльності в сільській місцевості спричиняє все більшу небезпеку забруднення повітря, води та землі через будівництво туристичної інфраструктури та споруд, а також збитків від туристичних операцій, які задовольняють потреби туристів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гришова І. Ю., Федоркін Д. В. Функціонування механізму управління екологічною безпекою аграрного виробництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 1(1), С. 59-69. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/21>.
2. Дем'яненко М. Я., Гришова І. Ю. Сталий розвиток аграрної економіки в контексті розвитку сільського зеленого туризму. Теоретичні та прикладні аспекти сталого розвитку: функціональний, галузевий і регіональний вектори: колективна монографія / під ред. д.е.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України С. М. Шарлета. Київ: ТОВ «Кондор», 2015. С. 48-54.
3. Gryshova I., Nikoliuk O., Marchuk L. Institutional aspects of the regulation of economic security of the agricultural production. *Food Industry Economics*. 2019. Vol.11, Issue 3. P. 23-32. doi: 10.15673/fie.v11i3.1458.
4. Мишак І. М. Проблеми та перспективи розвитку туризму на Прикарпатті. Туристично-краєзнавчі дослідження. Федерація профспілок України. *Інститут туризму*. Випуск 5. К., 2004. С. 192-198.
5. Гнат'єва Т. М., Лівінський А. І. Методологія застосування імітаційних моделей у контексті розширеного відтворення підприємств аграрного виробництва. *Агросвіт*. 2019. № 5. С. 25–31. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.5.25.
6. Shabatura T. S., Kravchuk A. A., Hnatieva T. M. Model of economic development enterprise in the context to European integration. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3 (11). Ч. 2. С. 89-94.
7. Кравчук А. О. Сільський зелений туризм як перспективний напрям розвитку суб'єктів агробізнесу в регіонах України. Економічний аналіз: збірник наукових праць. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 18. № 3. С. 45-52.
8. Кравчук А. О. Сільський туризм як стратегічний напрям диверсифікації операційної діяльності суб'єктів аграрного сектору Одещини. *Економічний аналіз: збірник наукових праць*. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 17. № 3. С. 42-49.
9. Panzer-Krause S. Networking towards sustainable tourism: Innovations between green growth and degrowth strategies. *Reg. Stud.* 2019, 53, 927–938.

REFERENCES

1. Gryshova, I. Yu., & Fedorkin, D. V. (2018). Functioning of the mechanism of management of ecological safety of agricultural production. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1(1), 59-69. Retrieved from: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/21>. [in Ukrainian].
2. Dem'ianenko, M. Ya., & Gryshova, I. Yu. (2015). Stalyj rozvytok ahrarnoi ekonomiky v konteksti rozvytku sil's'koho zelenoho turyzmu. Teoretychni ta prykladni aspekty staloho rozvytku: funktsional'nyj, haluzevyj i rehional'nyj vektory [Sustainable development of the agrarian economy in the context of rural green tourism development. Theoretical and applied aspects of sustainable development: functional, sectoral and regional vectors]. Kyiv : Condor LLC. [in Ukrainian].
3. Gryshova, I., Nikoliuk, O., & Marchuk, L. (2019). Institutional aspects of the regulation of economic security of the agricultural production. *Food Industry Economics*, 11(3), 23-32.
4. Myschak, I. M. (2004). Problems and prospects of tourism development in the Carpathian region. *Turystychno-kraieznavchi doslidzhennia. Federatsiia profspilok Ukrainy. Instytut turyzmu*, 5, 192-198. [in Ukrainian].
5. Hnat'ieva, T. M., & Livins'kyj, A. I. (2019). Methodology of application of imitation models in the context of extended reproduction of agricultural enterprises. *Ahrosvit*, 5, 25-31. [in Ukrainian].
6. Shabatura, T. S., & Kravchuk, A. A., & Hnatieva, T. M. (2017). Model of economic development enterprise in the context to European integration. *Naukovyj visnyk Polissia*, 11(3), 89-94.
7. Kravchuk, A. O. (2014). Rural green tourism as a promising direction for the development of agribusiness in the regions of Ukraine. *Ekonomichnyj analiz*, 18(3), 45-52. [in Ukrainian].
8. Kravchuk, A. O. (2014). Rural tourism as a strategic direction of diversification of operational activity of the subjects of agrarian sector of Odessa region. *Ekonomichnyj analiz*, 3 (17), 42-49. [in Ukrainian].
9. Panzer-Krause, S. (2019). Networking towards sustainable tourism: Innovations between green growth and degrowth strategies. *Reg. Stud.*, 53, 927–938.